

Юлія Гаркуша
к.е.н., доцент
доцент кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет
yulyaharkusha@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ ГОТІВКОВОГО ОБІГУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Готівковий грошовий обіг є невід'ємною частиною грошового обігу в рамках національної економіки. Готівковий грошовий обіг належить до важливих характеристик рівня розвитку економіки держави, які значною мірою впливають на ефективність економічного розвитку країни, збалансування попиту та пропозиції товарів і послуг, рівень життя населення, соціальну стабільність тощо [1, с. 159].

Безпосередньо за організацію готівкового грошового обігу в системі Національного банку України відповідає Департамент грошового обігу, який є замовником грошових знаків від імені регулятора.

Основні функції Департаменту грошового обігу НБУ:

- забезпечення потреб економіки регіонів банкнотами й монетами усіх номіналів і побудова ефективної структури готівки в обігу;
- забезпечення надійного зберігання цінностей у грошових сховищах, оборотних касах та банкоматах;
- здійснення обліку банкнот і монет у резервних фондах, запасах готівки та їх руху за операціями;
- оброблення банкнот на автоматизованих системах та здійснення утилізації зношених банкнот у відділах (управлінні) грошового обігу в регіонах;
- контроль за якістю готівки [2].

Механізм емісійно-касового регулювання центрального банку грошової маси передбачає алгоритм введення та вилучення грошей з обігу, а також їх перерозподіл між регіонами країни залежно від потреб економіки. Випуск грошей в обіг є комплексом заходів, який складається з етапів:

- прогнозування потреби у готівковій масі;
- виготовлення грошей;
- створення резервного фонду готівки у центральному сховищі;
- безпосереднє введення грошей в обіг [3, с. 41].

В ході оцінки стану готівкового грошового обігу в Україні, необхідним є аналіз динаміки грошових агрегатів M0, M1, M2, M3, а також визначення частки грошового агрегату M0 в грошовій масі M3. У табл. 1 наведена динаміка грошових агрегатів станом на 31.12.2012-31.03.2022 рр.

Таблиця 1

Динаміка грошових агрегатів M0, M1, M2, M3
станом на 31.12.2012-31.03.2022 рр., млн. грн.,%

Роки	Грошові агрегати, млн. грн.				Питома вага M0 у M3, %
	M0	M1	M2	M3	
2012	203245	323225	771126	773199	26,3
2013	237777	383821	906236	908994	26,2
2014	282947	435475	955349	956728	29,6
2015	282673	472217	993812	994062	28,4
2016	314392	529928	1102700	1102700	28,5
2017	332546	601631	1208557	1208859	27,5

2018	363629	671285	1273772	1277635	28,5
2019	384366	770043	1435221	1438311	26,7
2020	516081	1050631	1847375	1850012	27,9
2021	581012	1281245	2069613	2071361	28,0
2022*	636017	1358182	2077811	2079383	30,5

* станом на 31.03.

Складено автором за матеріалами [2]

За даними табл. 1 можна зробити висновок про розмір питомої ваги грошового агрегату М0, тобто готівки в обігу поза депозитними корпораціями у структурі грошової маси М3. Зокрема, найнижча питома вага готівки у структурі М3 була протягом 2012-2013 рр., у період відносної економічної стабільності. У 2014 р., під тичком соціально-політичної кризи, рівень готівки в обігу зріс до 29,6%. Помітне зниження питомої ваги агрегату М0 відбулося лише у 2019 р. за увесь досліджуваний період. Однак, світова пандемія внесла корективи в економічний розвиток як України, так і інших країн світу, тож невизначеність населення у ці роки стала фактором зростання заощаджень у готівці. Зростання готівкової маси спостерігається у період нестабільності економіки та соціальної напруги в країні. Станом на 31.03.2022 р. рівень частки готівки у загальній масі грошей зріс до 30,5%, що пояснюється негативним впливом на економічні процеси військової агресії проти України.

З метою стабільної роботи банківської системи України з готівкою в умовах особливого періоду; безперебійного забезпечення економіки готівковими коштами; удосконалення подальшої роботи банків з урахуванням набутого практичного досвіду ведення емісійних та касових операцій під час дії воєнного стану в Україні у період військових дій НБУ здійснив значну кількість заходів, а саме:

- розширення повноважень керівників підрозділів НБУ, уповноважених та залучених банків для оперативного прийняття управлінських рішень щодо роботи з готівкою. З урахуванням ситуації, що склалася, вони прийматимуть рішення щодо лімітів запасів готівки, особливостей зберігання, інкасації та вивезення таких запасів, а також дій у разі загрози їх належному зберіганню та неможливості вивезення;

- унормування порядку роботи підрозділів НБУ та банків України з готівкою та здійснення касових операцій;

- надання можливості для залучених банків (банків, уповноважених для роботи (здійснення операцій) в особливий період) здійснювати оброблення банкнот на обладнанні для автоматизованого оброблення готівки в режимі суцільного перерахування, без сортування на придатні та зношені, із забезпеченням контролю їх справжності;

- зобов'язав залучені банки приймати банкноти, значно пошкоджені внаслідок дії хімічних речовин, води та вогню, для їх подальшого передавання як сумнівних на дослідження та обмін до підрозділів НБУ в регіонах [4; 5].

НБУ продовжує активний діалог із центробанками країн ЄС, щодо забезпечення можливості обміну готівкової гривні на місцеву валюту в межах установлених лімітів на період військових дій в Україні. Наразі є така можливість в Німеччині, Бельгії, Швеції [2].

Також регулятор оновив порядок видачі юридичним особам ліцензії на надання банкам послуг з інкасації. Такі зміни спрямовані на осучаснення процедури ліцензування та уточнення вимог до юридичних осіб, що мають

намір надавати банкам послуги з інкасації та розширювати діяльність на здійснення операцій з оброблення та зберігання готівки.

Список літератури

1. Ігнатишин М.В., Ігнатишин М.І. Аналітика готівкових обмежень в Україні та міжнародна практика регулювання грошового обігу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 3. С. 159-163.
2. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://www.bank.gov.ua>
3. Центральний банк і грошово-кредитна політика. Підруч. / А.В. Сілакова, Г.І. Лановська, Н.І. Климаш, [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко.– Львів «Магнолія 2006», 2015. – 224 с.
4. Актуалізовано порядок касових операцій та роботи з готівкою банківської системи в особливий період. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/aktualizovano-poryadok-kasovih-operatsiy-ta-roboti-z-gotivkoyu-bankivskoyi-sistemi-v-osobliviy-period>
5. Про внесення змін до Положення про організацію готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі в особливий період: постанова Правління НБУ від 23.05.2022 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_23052022_104